

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

พระอรหันต์ คือใคร

Who is an Arahant?

ผู้แต่ง : บุญมี พวงเพชร
สำนักพิมพ์: อิงค์ปียอนด์
พิมพ์ครั้งที่: 1
ปีที่พิมพ์: 2558
จำนวนหน้า: 168 หน้า

พระครูวิศาลชัยธรรม (ฉัตรชัย คเวสโก) และพระครูโฆสิตวัณณานุกุล
PhrakruWisalchaiyadham (Chatchai Kavesako)
and Phrakru Kositwattananukul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Mahachulalongkorn University,
Nakhon Si Thammarat Campus
Corresponding Author, E-mail: 6403502053@mcu.ac.th

1. บทนำ

บุญมี พวงเพชร ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “พระอรหันต์ คือใคร” เป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับพระอริยบุคคลโดยเฉพาะพระอรหันต์ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านและผู้ที่กำลังฝึกหัดขัดเกลาจิตใจตนเอง ได้เข้าใจถึงความเป็นพระอริยบุคคลชั้นต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติของพระอรหันต์ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ละอะไรบ้าง แล้วนำเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ เหล่านั้น มาใช้ในการวัด ตัวเราเองว่า เรากำลังพัฒนาจิตใจไปถึงขั้นไหน ควรปรับปรุงอะไร เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจของเราให้ก้าวหน้า และเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน ได้

2. เนื้อหาของหนังสือ

ผู้วิจารณ์ขอเสนอเนื้อหาของหนังสือผ่าน องค์ประกอบทั้ง 12 บท โดยย่อเพื่อให้เห็นภาพรวมของเนื้อหาอันจะนำไปสู่การวิจารณ์ ดังนี้

บทที่ 1: องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์

บทที่ 1 ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการอธิบายว่า ชีวิตมนุษย์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ กายและจิต มีการทำงานสัมพันธ์กันตามกระบวนการของธรรมชาติ ขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ และอธิบายต่อไปว่า พระพุทธศาสนาได้อธิบายการทำงานของกายและจิตไว้ว่า “กายมนุษย์ที่เป็นรูปธรรม เรียกว่า มหาภูตรูป (แบ่งเป็น 4 สถานะ คือ แฉ่ง เหลว ความร้อน แสง และก๊าซ) ส่วนคุณสมบัติของกายตลอดจนถึงพลังงานต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในกายนั้น เรียกว่า อูปาทายรูป” (หน้า 14) นอกจากนั้น ผู้เขียนอธิบายว่า “สภาวะของความเป็นมนุษย์จะสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อเราก็มีอีกสิ่งหนึ่ง เรียกว่า จิต จึงทำให้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรามีความหมายมากขึ้น” จิตเป็นสภาวะธรรมที่สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ และรับรู้ตัวเองได้ด้วย (หน้า 15) อย่างไรก็ตาม จิตไม่ใช่สมองแต่อยู่เบื้องหลังการทำงานของสมอง จิตมีคุณสมบัติ เรียกว่า เจตสิก (ชั้น 4 คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญานกับอสังขตธาตุ) เป็นธรรมชาติไม่มีรูป จิตรับรู้ สิ่งต่าง ๆ ได้ เพราะกายเป็นฐานรองรับการแสดงออกของจิต คุณสมบัติของจิต (เจตสิก) จะแยกออกจากจิตไม่ได้ และจิตเพียงอย่างเดียว ก็ไม่อาจรับรู้สิ่งอื่นและตัวเองได้ หากไม่มีการเอาใจใส่ (มนสิการ) (หน้า 18)

อย่างไรก็ตาม ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้อธิบายถึง การพัฒนาตน (กายกับจิต) เพื่อดำเนินไปสู่การเป็นอริยบุคคลตามหลักการของพระพุทธศาสนา และอธิบายว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ การพัฒนาจิตมากกว่ากาย (หน้า 22) การพัฒนาจิตนั้นแต่ละคนจะต้องพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ผู้อื่นมีส่วนช่วยได้เพียงเป็นผู้คอยแนะนำ ชี้ทาง และเป็นกำลังใจให้เท่านั้น ทุกคนต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง โดยพระพุทธศาสนาถือว่า ทุกคนที่เกิดมาบนโลกนี้ สามารถที่จะพัฒนาจิตของตนให้หลุดพ้น จากกิเลสจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้เหมือนกันทุกคน จะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับ การสั่งสมบารมีของแต่ละบุคคล (หน้า 23)

ผู้เขียนได้อธิบายสรุปถึงพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาชนิดต่าง ๆ และได้ทำความเข้าใจความหมายของพระอรหันต์ในพระไตรปิฎกมานำเสนอไว้ว่า พระอรหันต์ เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้กำจัดกิเลสได้หมดแล้ว เป็นผู้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป และเป็นผู้ไม่ทำบาปในทีกลับ พระอรหันต์จึงเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์ปราศจากกิเลส พัฒนาตนเองได้สูงสุดตามหลักการของพระพุทธศาสนา

บทที่ 2: แนวความคิดเกี่ยวกับพระอรหันต์

บทที่ 2 ผู้เขียนนำเสนอว่า พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในประเทศอินเดีย ก่อน พ.ศ. ประมาณ 80 ปี โดยช่วงเวลานั้น ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่มีอิทธิพลมากที่สุด และอธิบายว่า แนวความคิด เกี่ยวกับพระอรหันต์ ก็มีปรากฏในคัมภีร์สัปตพรมณ์ว่า พระอรหันต์ หมายถึง บุคคลผู้เป็นนักปกครอง นักบวช หรือนักรบ ในคัมภีร์ฤคเวท หมายถึง พระเจ้าแห่งไฟ (หน้า 30) แต่ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระอรหันต์ หมายถึง บุคคล

ผู้หมดสิ้นกิเลส เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์เป็นอย่างยิ่งว่าสามารถพัฒนาปัญญาให้ถึงขีดสูงสุดได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยอิทธิพลภายนอกไม่ต้องพึ่งเวทมนต์คาถาแต่อย่างใด มนุษย์ทุกคนสามารถที่จะพัฒนาให้ถึงเป้าหมายสูงสุดได้ (หน้า 97)

จากนั้น ผู้เขียนอธิบายว่า คุณสมบัติของพระอรหันต์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น หมายถึง บุคคลผู้ที่มีจิตที่ผ่านการฝึกฝนพัฒนามาอย่างดีที่สุด พระพุทธศาสนาถือว่า จิตเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของมนุษย์ เป็นตัวคอยกำหนดพฤติกรรมทุกอย่างของชีวิตมนุษย์ (หน้า 31) และผู้เขียนยังอธิบายว่า การพัฒนาจิตเป็นทางเดียวที่จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องความทุกข์ต่าง ๆ ให้หมดไปอย่างสิ้นเชิงได้ เพราะจิตของผู้ที่พัฒนาจนหมดสิ้นกิเลส นั้น จะไม่มีความทุกข์อีกต่อไป ส่วนวิธีการสำคัญในการพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 เป็นการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ศึกษาคำสอนให้ลึกซึ้งเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยผู้ที่ใช้วิธีการศึกษาคำสอนเป็นเครื่องมือในการฝึกหัดขัดเกลาจิตจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เรียกว่า ปัญญาวิมุตติ (หน้า 34) และผู้ที่นำคำสอนมาใช้เป็นหลัก ในการพัฒนาพอกจิตให้ชาวสะอาด ปราศจากอวิชชา ตัณหาอุปาทาน เรียกว่า นิสสรณปริยัติ

วิธีที่ 2 การปฏิบัติ หมายถึง การเจริญกรรมฐาน อันเป็นวิธีการฝึกอบรมจิตตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 วิธีย่อย ได้แก่ 1) การฝึกหัดจิตให้เกิดสมาธิ เรียกว่า สมถกัมมัฏฐาน โดยมีแนวปฏิบัติ 40 วิธี เพื่อให้เหมาะกับลักษณะนิสัยของผู้ปฏิบัติ 2) การฝึกหัดจิต เรียกว่า วิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นการพัฒนาปัญญาให้เห็นแจ้ง วิธีการนี้อาศัยสมาธิทุกระดับเป็นพื้นฐานในการอบรมพัฒนาปัญญาเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป็นพระอรหันต์ (หน้า 35-36) ผู้ที่ใช้วิธีการ ทั้ง 2 นี้ พัฒนาตนเองจนถึงที่สุด หรือสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เรียกว่า อุภโตภาควิมุตติ

ประเด็นสุดท้ายของบทนี้ ผู้เขียนอธิบายว่า คำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา ทั้งปริยัติและปฏิบัติ เป็นคำสอนเรื่องมัชฌิมาปฏิปทา เน้นไม่สุดโต่งทั้งความคิดและการปฏิบัติแต่สอนให้ประสานกลมกลืนให้เกิดดุลยภาพทั้งตนเองและสิ่งแวดล้อมตามแนวทางแห่งไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) อัน จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ นิพพาน

บทที่ 3: กระบวนการพัฒนาจิต

ในบทที่ 3 นี้ ผู้เขียนอธิบายว่า พระอรหันต์ เป็นชีวิตของผู้ที่เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นชีวิตที่ปราศจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง (หน้า 43) พร้อมทั้งอธิบายว่า พระธรรมวินัยเป็นดุจกัลยาณมิตรที่คอยแนะนำการพัฒนาจิตใจให้กับเรา โดยอ้างถึงบุคคลผู้เป็นกัลยาณมิตรในคัมภีร์วิสุทธิมรรค (หน้า 45)

ในส่วนสุดท้ายของบทนี้ ผู้เขียนได้สรุปอธิบายถึงขั้นตอนการพัฒนาจิตให้หลุดพ้นจาก กิเลส สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติโดยใช้หลักอัฐฐานคัมภีร์หรืออัฐฐานคัมภีร์ (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นทางสายกลางโดยผู้เขียนเน้นว่า พระพุทธองค์ทรงสรุปหลักปฏิบัติที่สำคัญไว้ 3 ประการ คือ 1) การละเว้นจากความชั่วทั้งปวง 2) การทำความดีให้ถึงพร้อม 3) การชำระจิตให้บริสุทธิ์

บทที่ 4: การพัฒนาจิตด้วยศีล

ในบทนี้ ผู้เขียนอธิบายว่า ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ศีล เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาจิต ศีลเป็นสิ่งที่จะคอยควบคุมพฤติกรรมทางกายและทางวาจาให้สะอาดบริสุทธิ์หมดจดไร้มลทิน (หน้า 50) และความผิดทางกายและวาจาเป็นผลมาจากความผิดทางจิตใจเพราะจิตเป็นตัวบงการพฤติกรรมที่เป็นกุศลและอกุศล สภาวะจิตที่มีศีลเข้าไปกล่อมเกลาย่อมส่งผลให้การแสดงพฤติกรรมทั้งกายและวาจาเป็นไปในทางที่ถูกต้อง สงบร่มเย็นไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น (หน้า 51)

จากนั้น ผู้เขียนอธิบายว่า การจะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ทั้งปริมาณและคุณภาพต้องเข้าใจกระบวนการของศีลที่มีความสัมพันธ์กับสมาธิและปัญญา ศีลในพระพุทธศาสนาไม่ใช่ข้อห้าม แต่เป็นกระบวนการที่จะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเราให้เกิดดุลยภาพกับสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ศีลที่หลายประเภท แต่ศีลเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตนั้น ได้แก่ จตุปาริสุทธิศีล 4 คือ

- 1) ปาฏิโมกขสังวรศีล คือ การสำรวมในพระปาฏิโมกข์
- 2) อินทริยสังวรศีล คือ การสำรวมอินทริย์ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ)
- 3) อาชีวกปาริสุทธิศีล คือ ความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ
- 4) ปัจจัยสันนิสิตศีล คือ การใช้สอยปัจจัย 4 ด้วยการพิจารณาตามความเหมาะสม

ต่อมาในส่วนสรุป ผู้เขียนอธิบายจตุปาริสุทธิศีลทั้ง 4 ว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ใกล้ชิดมีลักษณะที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนาจิตให้เกิดดุลยภาพแห่งชีวิตและผู้ที่ต้องการฝึกฝนอบรมพัฒนาจิตจะต้องไม่ท้อแท้ในการรักษา จิตจะถูกพัฒนาด้วยศีลผู้รักษาศีลจะไม่เกิดความยุ่งยาก การรักษาศีลด้วยศีลจะเป็นการรักษาเบื้องต้นในการป้องกันความชั่วทั้งปวง หากสามารถทำได้ ชีวิตจะ ประสบแต่ความสงบสุข

บทที่ 5: การพัฒนาจิตด้วยสมาธิ

บทนี้ ผู้เขียนอธิบายถึง การพัฒนาจิตว่า จิตเป็นสิ่งสำคัญอย่างในพระพุทธศาสนา เพราะเบื้องหลังของพฤติกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าดีหรือชั่วที่แต่ละคนพูดหรือกระทำออกมานั้น ขึ้นอยู่กับจิตเป็น 4 สำคัญ (หน้า 63) ตามหลักของพระพุทธศาสนาถือว่า ศีล เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดสมาธิ จิตที่เป็นศีลเป็นจิตที่มีความสงบสุขทั้งทางกาย วาจา และใจ หากจิตขาดสมาธิ จะต้องเริ่มต้นการพัฒนาตนเองด้วยการรักษาศีล เพื่อให้เกิดสมาธิ ซึ่งจะนำไปสู่

การเกิดปัญญา จากนั้นผู้เขียนอธิบายต่อไปว่าพระพุทธศาสนาเชื่อว่า จิตที่เป็นสมาธินั้น เป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดปัญญาจนกระทั่งเห็นแจ้ง และหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ จิตเป็นสมาธิ มิใช่เป็นจิตนิ่งเฉย โดยไม่รับรู้อยู่เลยแต่เป็นที่พร้อมจะปลุกปัญญา

การฝึกจิตให้เกิดสมาธิ เป็นเหมือนการเตรียมจิตให้เป็นสนามการทำงานของปัญญา การฝึกฝนอบรมจิตให้เป็นสมาธิจะนำไปสู่การพัฒนาปัญญาเพื่อการเห็นแจ้งแห่งตลอดซึ่งจะไปสู่การเห็นแจ้งแห่งตลอดนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ (หน้า 67) อย่างไรก็ตาม หากจิตเป็นมิจฉาสมาธิก็ไม่สามารถที่จะพ้นจากความทุกข์ได้

ในส่วนสรุปของบทนี้ ผู้เขียนอธิบายว่า เราจะต้องพัฒนาจิตให้เป็นสมาธิ (สัมมาสมาธิ) ให้ได้ต้องพัฒนาจิตให้สามารถควบคุมและละนิวรณ์ให้ได้ เพื่อจะนำไปสู่การพ้นทุกข์ในที่สุด

บทที่ 6: การพัฒนาจิตด้วยปัญญา

บทนี้ ผู้เขียนอธิบายว่า ปัญญา คือ เป้าหมายสูงสุดในการฝึกฝนพัฒนาตามหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะทำให้อวิชชา (ความไม่รู้) หายไป เปรียบเสมือนแสงสว่างที่ทำให้ความมืดหายไป (หน้า 83) จากนั้นผู้เขียนอธิบายต่อไปว่า “การจะเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ตามหลักการของพระพุทธศาสนาได้นั้น จะต้องหมั่นฝึกฝนอบรมจิตใจให้พัฒนาขึ้นในระดับต่าง ๆ ถ้าเป็นปุถุชนสามัญ ก็ต้องหมั่นปฏิบัติธรรมให้อยู่ในวิสัยที่จะสามารถปฏิบัติได้ และพยายามหาโอกาสปฏิบัติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกระทั่งบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุด (หน้า 84)

ต่อจากนั้น ผู้เขียนอธิบายว่า การพัฒนาปัญญาเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่จะทำให้รู้แจ้ง เห็นจริง และความไม่รู้ (อวิชชา) ในเบญจขันธ์อย่างแท้จริง เป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งในการพัฒนาปัญญา การพัฒนาปัญญาจะทำให้จิตรู้แจ้งในเบญจขันธ์ว่า ตกอยู่ในอำนาจของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยสภาวะของไตรลักษณ์จะเข้าไปขัดเกลาคิดใจให้รู้เท่าทันกิเลส (หน้า 90) และผู้เขียน อธิบายว่า จิตที่มีวิชา เป็นจิตที่รู้แจ้งในเบญจขันธ์ โดยจิตที่ปราศจากอวิชชา เป็นผลมาจากการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน และพระพุทธศาสนาเชื่อว่า จิตที่มีความทุกข์นั้น มีสาเหตุมาจากความไม่รู้ (อวิชชา) เป็นสำคัญ (หน้า 92)

ส่วนสุดท้ายของบทนี้ ผู้เขียนสรุปว่า การพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐานเท่านั้น ที่จะทำให้สภาวะธรรมของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แทรกซึมซุกฟอกจิตให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลสทุกชนิด ศีลและสมาธิถือว่าเป็นเครื่องมือพัฒนาจิตใจขึ้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเกิดขึ้นของปัญญา จนสามารถทำลายกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง (หน้า 93)

บทที่ 7: ความสำคัญของวิปัสสนากัมมัฏฐาน

บทนี้ ผู้เขียนอธิบายถึง ความสำคัญของวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยเริ่มต้นอธิบายว่า วิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นกระบวนการฝึกฝนอบรมพัฒนาจิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและอธิบายต่อไปว่าพระพุทธศาสนาเชื่อว่า จิตของมนุษย์นั้นมีธาตุรู้ในตัว

และการที่จะเข้าใจกระบวนการทำงานต่าง ๆ ของร่างกายและจิตใจได้ ก็ต้องอาศัยจิต (วิญญาณ) ซึ่งเป็นตัวรับรู้และสั่งสมอารมณ์ อันเป็นคุณสมบัติของโลกภายนอกที่มนุษย์รู้จักได้ โดยประสาทสัมผัสซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ จากนั้นผู้เขียนอธิบายต่อไปว่า การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นการกำหนดรู้อารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบทางอายตนะภายใน (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) โดยมีจิตมุ่งมั่น (อาตาปี) มีสติสัมปชัญญะ (สติมา สัมปชาโน) โดยในทางปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน จะต้องกำหนดรู้อารมณ์ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

ในส่วนสุดท้ายของบทนี้ ผู้เขียนได้สรุปความว่า วิปัสสนากัมมัฏฐาน นับว่าเป็นวิธีการฝึกฝนพัฒนาจิตที่สามารถช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นไปตามลำดับ จนกระทั่งเกิดปัญญา เห็นแจ้งสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้ว ก็จะทำให้จิตเกิดการปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ จิตจึงเป็นอิสระ สะอาด บริสุทธิ์ เบาสบาย ไม่ขุ่นมัว ผู้ที่มีสภาพจิตเช่นนี้ จึงมีแต่ความสุข เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วก็เข้าสู่นิพพานไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป

บทที่ 8: ความแตกต่างของจิตที่พัฒนาและจิตที่ไม่ได้พัฒนาด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐาน

บทนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างจิตที่ได้รับการพัฒนา กับจิตที่ไม่ได้รับการพัฒนาว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร โดยอธิบายว่า จิตของผู้ที่พัฒนาสูงสุด จนเป็นจิตที่บริสุทธิ์ปราศจากกิเลสอย่างสิ้นเชิง เรียกว่า พระอรหันต์ แตกต่างจากจิตของปุถุชนที่ยังหนาแน่นไปด้วยกิเลส มีกิเลสเข้าไปปรุงแต่งอยู่เสมอ เหตุนี้เอง ปุถุชน จึงหลงผิดถือว่า มีตัวตน (หน้า 108) โดยบุคคลที่ไม่เคยผ่านการฝึกฝนพัฒนาจิต โดยปกติมักจะปล่อยจิตให้ไหลไปตามกระแสของกิเลสและผู้เขียน อธิบายเพิ่มเติมว่า จิตที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรม ไม่เกิดการรับรู้ตามความเป็นจริงจะทำให้มนุษย์อยู่ในวังวนแห่งการแปรเปลี่ยนในทุกสิ่งทุกอย่าง (หน้า 110)

จากนั้น ผู้เขียนอธิบายว่า วิธีการที่พระพุทธศาสนาแนะนำให้เราฝึกฝนจิต เพื่อจะได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงนั้น ก็คือ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ผลจากการปฏิบัติ จะทำให้เราเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงและรู้จักวางท่าต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง (หน้า 111)

ในส่วนสุดท้ายของบทนี้ ผู้เขียนอธิบายว่า จิตที่ผ่านกระบวนการพัฒนาตามแนวปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานนับว่าเป็นจิตที่มีคุณภาพเป็นอย่างยิ่ง เป็นจิตที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติพบแต่ความสุขในชีวิต เพราะสามารถปล่อยวางในสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ กิเลสตัณหา จึงไม่สามารถที่จะทำให้สภาวะจิตที่มีปัญญานั้นหวนไหวได้

บทที่ 9: เกณฑ์วัดคุณภาพของการพัฒนาจิต

บทนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึง เกณฑ์วัดคุณภาพของจิตซึ่งพระพุทธศาสนา เรียกว่า ญาณ อัน เป็นเรื่องของปัญญา โดยก่อนที่จะได้ญาณหรือปัญญานั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องมีองค์ธรรมที่สำคัญอยู่ในจิต 3 ประการ คือ

1. มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติ (อาตปปี)
2. มีความระลึกได้ (สติมา)
3. มีความรู้ตัว (สัมปชาโน)

โดยคุณธรรมทั้ง 3 ประการ เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากของจิตในเวลาที่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติตั้งใจจริง มีความระลึกได้ และมีความรู้ตัวทั่วพร้อมในเวลาปฏิบัติ (หน้า 114) และการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือการฝึกสติในการยืน เดิน นั่ง นอน จนเกิด วิปัสสนาญาณบรรลุลุความเป็นพระอรหันต์นั้น มีทั้งหมด 4 ขั้น คือ

1. ญาณปริยญา ขั้นกำหนดรู้ทุกขสัจจะ ขั้นความรู้ ความเข้าใจ ในการมองเห็นรูปนาม ตามความเป็นจริง
2. ญาณปริยญา ขั้นกำหนดรู้สมุทัยสัจจะ ความรู้ขั้นหมดจดแห่งญาณเป็นเหตุให้ข้าม พ้นจากความสงสัย

3. ตีรณปริยญา ขั้นรู้สามัญลักษณะหรือหยั่งรู้ไตรลักษณ์
4. ปหานปริยญา เป็นความรู้ขั้นละจากความเห็นผิด สามารถที่จะถอนตัวเป็นอิสระ คือ ประกอบความเพียรในวิปัสสนาญาณ 9 หมายถึงญาณในวิปัสสนา คือ ความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทำให้จิตหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวง แบ่งเป็น 9 ขั้น ได้แก่

- 1) อุทัพพยานุปัสสนาญาณ/อุทัพพญาณ
- 2) กังคานุปัสสนาญาณ/กังคญาณ
- 3) ภัยตูปัญฐานญาณ/ภัยญาณ
- 4) อาทีนวานุปัสสนาญาณ/อาทีนญาณ
- 5) นิพพิทานุปัสสนาญาณ/นิพพิทาญาณ
- 6) มุญจितุกัมมตาญาณ
- 7) ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ
- 8) สังขารุเปกขญาณ
- 9) สัจจานุโลมิกญาณ/อนุโลมญาณ จากอนุโลมญาณ จะเกิดโคตรภูญาณ

และเกิดมรรค ญาณ ผลญาณ และปัจจเวกชนญาณ โดยจากทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นเกณฑ์ที่จะนำมาวัดคุณภาพของจิตที่ถูกพัฒนาขึ้นมาตามลำดับจากปุถุชนสู่ความเป็นพระอริยบุคคล โดยวิปัสสนากัมมัฏฐานนับว่าเป็นวิธีการที่จะช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นจนมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

บทที่ 10: ผลของการพัฒนาจิตด้วยไตรสิกขา

ในบทที่ 10 ผู้เขียนอธิบายถึง หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้ที่นำหลักการนี้ไปปฏิบัติย่อมทำให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน จากนั้นผู้เขียนอธิบายว่า ผลสูงสุดของการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การได้บรรลุเป็นพระอรหันต์บุคคล (บุคคลผู้ประเสริฐ) 4 ระดับ คือ

1. พระโสดาบัน พระอรหันต์บุคคลประเภทแรกที่ได้สัมผัสกระแสของพระนิพพาน
 2. พระสกทาคามี เป็นผลสำเร็จของการพัฒนาจิตในระดับที่สอง
 3. พระอนาคามี เป็นผลสำเร็จของการพัฒนาจิตระดับที่สาม ผู้ที่จะไม่กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก แต่จะไปอุบัติเป็นพรหมในพรหมโลก ถือเป็นพระอรหันต์ที่ใกล้เคียงต่อการบรรลุเป็นพระอรหันต์มากที่สุด
 4. พระอรหันต์ ผลของการฝึกจิตระดับที่สี่ เป็นขั้นสูงสุดตามอุดมคติของพระพุทธศาสนา ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้ที่มีจิตหมดสิ้นจากกิเลสทั้งหลาย
- ตอนสุดท้ายของบทนี้ ผู้เขียนสรุปว่า เมื่อบรรลุความเป็นพระอรหันต์แล้ว ถือว่าเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดไม่มีหน้าที่อื่นใดที่ยิ่งใหญ่ไปกว่านี้ พระอรหันต์ จึงเป็นผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา จิตใจสงบสุข ไม่มีสิ่งใดมาทำจิตใจของท่านให้หม่นหมองหรือมีความทุกข์ได้เลย ท่านจึงพบแต่ความสันติสุข

บทที่ 11: คุณสมบัติของพระอรหันต์ในเรื่องฤทธิ์เดช

บทนี้ ผู้เขียนอธิบายถึง ฤทธิ์เดช ในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า อภิญญา หมายถึง คุณสมบัติพิเศษทางจิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ หลังจากฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบในระดับฌานเกิดขึ้นได้ทั้งระดับปุถุชนและพระอรหันต์ อภิญญาที่เกิดขึ้นในจิตของพระอรหันต์มีอยู่ 2 ช่วง คือ

1. ช่วงที่กำลังบำเพ็ญเพียรปฏิบัติธรรมอยู่ ยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์
 2. ช่วงที่ในชาติไม่เคยได้ฌานมาก่อน แต่ในอดีตชาติได้เคยฝึกจิตมาจนกระทั่งเกิดสมาธิ ระดับฌาน เมื่อได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ก็จะเกิดคุณสมบัติขึ้นเอง
- อันที่จริง ปุถุชนหรือพระอรหันต์ จะเกิดอภิญญาได้นั้น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยหลายประการที่สำคัญ คือ ต้องมีบารมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (หน้า 143)

อภิญญา มีความสำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดในพระพุทธศาสนา คือ การทำจิตใจให้หมดจดจากกิเลสทั้งปวง โดยอภิญญามี 6 ประการ คือ

1. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้
2. ทิพพโสต หูทิพย์ ได้ยินเสียงทิพย์ ซึ่งคนทั่วไปไม่ได้ยิน
3. เจโตปริยญาณ กำหนดรู้จิตของคนอื่นได้
4. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้
5. จุตูปปาตญาณ รู้จุดเกิดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย

6. อาสวักขยญาณ การทำอาสวะให้สิ้นไป

ระดับ 1-5 ปุณฺณมิกิเลสอยู่สามารถมีได้ หรือบุคคลที่ยังไม่บรรลुพระอรหันต์ก็มีได้ แต่คุณภาพแตกต่างกัน

จากนั้น ผู้เขียนได้อธิบายว่า ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าอภิญญามีลักษณะเป็นกลาง ๆ ไม่ได้ไม่ชั่วในตัวเองคนทั่วไปสามารถเข้าถึงอภิญญาและแสดงฤทธิ์ได้ ประโยชน์ของอภิญญาจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การนำอภิญญาไปใช้ว่า มีจุดประสงค์อย่างไร (หน้า 148) และในทางพระพุทธศาสนาอภิญญาลำดับที่ 1-5 นั้น ยังเป็นอภิญญาระดับโลกียะ และพระพุทธศาสนามองว่าไม่ว่าผู้ใดจะได้อภิญญาชนิดใดก็ตาม การเป็นคนมีคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด (หน้า 152)

ในส่วนสุดท้ายของบทนี้ ผู้เขียนสรุปว่า อภิญญาหรือฤทธิ์เดชนั้น มีหลายประเภทเกิดขึ้นทั้งกับปุณฺณและพระอริยบุคคล แต่สิ่งสำคัญที่สุดที่พระพุทธศาสนานับ คือ การทำกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นไปและเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

บทที่ 12: คุณสมบัติของพระอรหันต์ในเรื่องปัญญา

บทที่ 12 อันเป็นบทสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงเรื่องปัญญาว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา แต่ต้องเป็นปัญญาที่ช่วยให้หมดสิ้นกิเลสเป็นสภาวะที่ปรุงแต่งให้จิตดีงาม ภาวะของปัญญาเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้จิตมีความรู้มองเห็นตามความเป็นจริง เช่น ความรู้ในอริยสัจสี่ ปฏิจจสมุปบาท และไตรลักษณ์ เป็นต้น และปัญญาทางพระพุทธศาสนา จึงไม่ใช่เป็นความรู้ความสามารถในเชิงวิชาชีพ แต่เป็นความรู้ที่ช่วยให้เรามองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงจนสามารถละกิเลสให้หมดสิ้นได้โดยถือว่า ปัญญาเป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุดในการทำลายกิเลส ปัญญา เป็นตัวทำลายอหังการ ทำลายความมืดของจิตใจ เปรียบเสมือนแสงสว่างที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วความมืดย่อมหายไป

สำหรับส่วนสุดท้ายของบทนี้และหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอว่า พระปัญญาคุณของ พระพุทธเจ้ามี 6 ประการ คือ

1. อินทริยปโรปริยัตตญาณ ปัญญาหยั่งรู้ความยิ่งหย่อนของอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย และสภาวะทางจิตใจของสัตว์ทั้งหลาย

2. อาสยานุสยญาณ พระปัญญาหยั่งรู้ถึงสภาวะที่แฝงอยู่ในจิตสันดานของสัตว์ทั้งหลาย ทั้งดีและชั่ว

3. ยมกปาฏิหาริยญาณ เป็นพระญาณที่มีเฉพาะพระพุทธเจ้า ไม่มีในพระสาวกทั่วไป

4. มหากรุณาสมาปัตติญาณ เป็นพระกรุณาที่พระพุทธองค์ทรงส่งไปสำรวจสภาวะทางจิตของผู้ที่พร้อมจะตรัสรู้ แล้วทรงเสด็จไปโปรด

5. ข้อ 5-6 (สัพพัญญุตญาณและอนาวรรณญาณ) พระปัญญาทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน พระพุทธองค์ทรงทราบถึงความพร้อมแห่งอินทรีย์ของสัตว์และผลของการแสดงธรรมโปรดสัตว์ทั้งหลายนั้น

ที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นเนื้อความโดยย่อที่ผู้วิจารณ์ได้สรุปมาเป็นพื้นฐานเพื่อการวิจารณ์ ต่อไป

3. บทวิจารณ์ หนังสือเรื่อง “พระอรหันต์ คือ ใคร”

หลังจากที่ผู้วิจารณ์ได้อ่านหนังสือเรื่อง พระอรหันต์ คือใคร ซึ่งเขียนโดย อาจารย์ บุญมี พวงเพชร จบแล้ว ทำให้เห็นถึงจุดเด่นในหลากหลายแง่มุมและจุดด้อย ดังนี้

3.1 จุดเด่น

ในประเด็นจุดเด่น ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า หนังสือเล่มนี้ มีความน่าสนใจมาก ผู้วิจารณ์ขอสรุปเป็นประเด็น ดังนี้

1) ด้านเนื้อหา : ผู้เขียนสามารถอธิบายถึงเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง จากความเป็นปุถุชนไปจนถึงระดับการบรรลุถึงความเป็นพระอริยบุคคล ด้วยสำนวนภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจได้โดยง่าย โดยเริ่มต้นจากการอธิบายถึงองค์ประกอบของมนุษย์ จากนั้นก็เป็นการอธิบายถึงการพัฒนาตนเอง โดยอธิบายถึงกระบวนการพัฒนาจิตด้วยศีล สมาธิ ปัญญา อธิบายถึงวิปัสสนากัมมัฏฐานอันเป็นแนวทางสู่การบรรลุความเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งทุกบทก็จะนำเสนอด้วยภาษาที่ทุกคนเข้าใจได้ง่าย อ่านสบาย ไม่ซับซ้อน ยืดเยื้อจนน่าเบื่อ

2) ด้านข้อมูล : ผู้เขียนได้ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของมนุษย์ การพัฒนาตนเอง การใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง จากนั้นนำข้อมูลต่าง ๆ มาเรียบเรียงด้วยภาษาที่เรียบง่าย ถือเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจของหนังสือเล่มนี้

3) ด้านการนำเสนอ : ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของมนุษย์จากความเป็นปุถุชนคนธรรมดาจนสามารถเป็นพระอริยบุคคลในระดับต่าง ๆ ด้วยรูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย การนำเสนอเป็นประเด็น ๆ ไม่ซับซ้อน ไม่ยืดเยื้อ ผู้อ่าน ๆ สบาย ด้วยการจัดรูปแบบจัดวางรูปเล่มที่เหมาะสม มีภาพประกอบค้นในแต่ละบทที่สวยงามด้วยฟอนต์ตัวอักษรที่อ่านง่าย

4) ด้านการแทรกเนื้อหา : ผู้เขียนได้แทรกเนื้อหาคำสอนจากพระไตรปิฎกเป็นระยะในแต่ละบทอย่างสอดคล้องกับเนื้อหาของแต่ละเรื่อง ทำให้หนังสือมีความน่าสนใจและเพิ่มความน่าเชื่อถือมากขึ้น นอกจากนั้น ในคำสอนที่นำมาแทรกนั้น เป็นหลักคำสอนที่สำคัญเป็นการแทรกเพื่อยืนยันถึงเนื้อหาของแต่ละเรื่องให้เกิดความโดดเด่น เพิ่มคุณค่าและความน่าเชื่อถือ

3.2 จุดด้อย

ในประเด็นจุดด้อย ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า หนังสือเล่มนี้ มีความน่าสนใจมาก ผู้วิจารณ์ขอสรุปเป็นประเด็น ดังนี้

1. สำหรับจุดด้อยของหนังสือเรื่อง พระอรหันต์ คือ ใคร ผู้วิจารณ์ไม่เชิงจะมีความเห็นว่า เป็นจุดด้อย หากแต่มองว่า ในส่วนที่เป็นการแทรกข้อความที่เป็นหลักคำสอนสำคัญ ซึ่งเป็นพุทธพจน์ในแต่ละช่วงตอนของเนื้อหาในแต่ละบท บางครั้งหนังสืออาจนำเสนอคำสอนที่เป็นการตีความเฉพาะของผู้เขียน
2. ภาษาและการสื่อสาร ภาษาในหนังสือมีความลึกซึ้งหรือใช้คำศัพท์ที่ซับซ้อน อาจทำให้ผู้อ่านทั่วไปหรือผู้ที่ยังไม่คุ้นเคยกับธรรมะเข้าใจยาก
3. ขาดความลึกในบางประเด็นของเนื้อหา หนังสือที่เน้นเนื้อหาในเชิงอธิบายอาจไม่ได้ลงรายละเอียดลึกซึ้งในกระบวนการปฏิบัติ หรือวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมขั้นสูง
4. การมีตัวอย่างในการปฏิบัติ หากเนื้อหามุ่งอธิบายเชิงทฤษฎีอย่างเดียว อาจทำให้ผู้อ่านที่สนใจปฏิบัติธรรมรู้สึกว่ายากขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรม
5. การกล่าวถึงอ้างอิง หากผู้เขียนได้มีการอ้างอิงที่มาของพุทธพจน์นั้นด้วย ก็จะเป็นการเพิ่มคุณค่าและเพิ่มความน่าเชื่อถือของหนังสือเล่มนี้มากยิ่งขึ้น

4. คุณค่าและคุณูปการของหนังสือ

4.1 คุณค่าด้านวรรณศิลป์

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า งานเขียนเรื่อง พระอรหันต์ คือ ใคร เป็นงานเขียนแนวธรรมะประยุกต์ที่มีความน่าสนใจ ผู้เขียนได้สร้างสรรค์หนังสือด้วยเนื้อหาและภาษาที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้โดยง่าย ซึ่งเนื้อหาของหนังสือชิ้นนี้ เป็นการสร้างความเข้าใจของกระบวนการพัฒนาตนเองจากปุถุชนสู่ความเป็นพระอริยบุคคล ช่วยให้ผู้อ่านเกิดองค์ความรู้ มีความมั่นใจในการเพียรพยายามพัฒนาตนเอง และมีความสุขกับการได้งานหนังสือเล่มนี้

4.2 คุณค่าด้านเนื้อหาสาระ

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า งานเขียนเรื่อง พระอรหันต์ คือ ใคร ในด้านเนื้อหาสาระนั้น ผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการฝึกฝนพัฒนาตน กระบวนการพัฒนาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาได้ลึกซึ้ง ด้วยภาษาที่ทุกคนอ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย เนื้อหาลุ่มลึกแต่เข้าใจได้โดยง่าย พร้อมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

4.3 คุณค่าด้านสังคม

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า หนังสือเรื่อง พระอรหันต์ คือ ใคร เป็นหนังสือที่มีคุณค่าด้านสังคมมาก โดยเฉพาะสังคมชาวพุทธในประเทศไทย ซึ่งเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลคำสอนมาจากพระพุทธศาสนา ผู้คนในสังคมเมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้แล้วก็เกิดปัญญา ทำให้เข้าใจ

เกี่ยวกับพระอรหันต์ และเข้าใจชีวิตมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้ครอบครัวและสังคมเกิดความสุขที่ยั่งยืนได้

4.4 คุณค่าด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า หนังสือเรื่อง พระอรหันต์ คือ ใคร มีคุณค่าด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีมาก เป็นการนำเสนอความรู้ในแง่มุมที่คนทั่วไปสามารถเข้าใจได้แม้มีพื้นฐานความรู้ไม่ลึกซึ้งก็ตาม เป็นการเน้นย้ำว่าทุกคนสามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นหรือสูงขึ้นได้ แม้จะไม่ไปถึงขั้นเป็นพระอริยบุคคล จัดเป็นหนังสือที่มีคุณค่าด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญเล่มหนึ่งที่ทุกคนควรอ่านหลาย ๆ รอบ

4.5 คุณค่าการประยุกต์ในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า หนังสือเรื่อง พระอรหันต์ คือ ใคร จะเป็นแสงสว่างหรือเป็นแนวทาง ในการนำหลักคำสอนสำคัญที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้จริง เนื่องจากผู้เขียนได้นำเสนอด้วยภาษาง่าย ๆ ทุกคนอ่านได้และสามารถนำไปสู่การประยุกต์ได้จริง เป็นหนังสือที่มีคุณค่าสำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

4.6 คุณูปการของหนังสือ

หนังสือช่วยอธิบายความหมาย คุณลักษณะ และบทบาทของพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความสำคัญของการหลุดพ้นจากกิเลส เนื้อหาในหนังสือช่วยชี้แนะแนวทางการปฏิบัติธรรม เช่น การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ความสงบสุขและปัญญาอันบริสุทธิ์ของพระอรหันต์ ช่วยเสริมสร้างศรัทธาและความตั้งใจในเส้นทางธรรม เรื่องราวและคำสอนที่เกี่ยวกับพระอรหันต์อาจเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อ่านหันมาปฏิบัติธรรม หรือพัฒนาตนเองเพื่อบรรลุถึงความดีงามและความหลุดพ้นจากความทุกข์

5. สรุป

หนังสือเรื่อง พระอรหันต์ คือ ใคร เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เป็นหนังสือที่ผู้เขียนได้ใช้วิธีการนำเสนอเรื่องราวที่ลึกซึ้งทั้งในส่วนของการแสดง ความหมายของพระอรหันต์ว่า คือ ใคร ขั้นตอนการฝึกฝนพัฒนาตนเพื่อบรรลุถึงความเป็นพระอริยบุคคลหรือพระอรหันต์ รวมถึงหลักคำสอนสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจารณ์เชื่อว่าทุกท่านที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ย่อมเกิดความปิติปราโมทย์ใจในการปฏิบัติตนในแนวทางที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ในส่วนเนื้อหาที่ลึกซึ้ง เกี่ยวกับหลักคำสอนสำคัญต่าง ๆ ที่อาจจะยังไม่ลึกในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์เชื่อว่า หนังสือเล่มนี้จะป็นไกด์นำทางให้ผู้อ่านได้ใช้เพื่อไป

ศึกษาเพิ่มเติมและทำความเข้าใจในเนื้อหาหรือประเด็นที่สนใจใน เชิงลึกในโอกาสต่อไปได้ อย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

จากที่ผู้วิจารณ์ได้อ่านหนังสือเรื่อง “พระอรหันต์ คือ ใคร” หนังสือเล่มนี้อาจจะมีความซับซ้อนในบางส่วน หากผู้เขียนสามารถเสริมตัวอย่างเพิ่มเติมและใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการหรือมีภาพประกอบมากขึ้นอาจทำให้ผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานสามารถเข้าใจและติดตามเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี พวงเพชร. (2558). *พระอรหันต์ คือ ใคร*. นนทบุรี: ธิงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.
- ปัญญา ใช้บางยาง. (2552). *80 พระอรหันต์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช. (2562). *แก่นธรรมคำสอน ของ หลวงปู่ดูลย์ อตุโล (ฉบับเพิ่มเติม)*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). สำนักพิมพ์: มูลนิธิสื่อธรรมหลวงพ่อบุญ ปาโมชฺโช.
- กันธกานต์ กิมทอง (โจ). (2555). *ปาฏิหาริย์พระอรหันต์ หลวงปู่มั่น ฐิตัตถโต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กันธกานต์ กิมทอง.
- อริย์ธัช เลิศรวมโชค และคณะ. (2565). ตามรอยพระอรหันต์. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 97.